

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Lääkäriliiton näkökulmasta hellevarautumisessa keskeistä on potilas- ja henkilöstöturvallisuus, helleaallon tunnistaminen sote-järjestelmää uhkaavaksi häiriötilanteeksi sekä varoitusten ja tiedon muuttuminen nopeasti konkreettisiksi hoito- ja valmiustoimiksi. Tämä suunnitelmaluonnos koskee vain hellevaikutuksia. On tärkeää pitää mielessä ilmastonmuutoksen ja luontokadon etenemisen yhteydessä ilmenevien muidenkin terveys- ja turvallisuusriskien olemassaolo ja aloitettava myös niihin valmistautuminen.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Suunnitelman tavoitteet ovat merkittäviä ja aiheellisia. Niiden saavuttaminen toki tarvitsee suunnitelman tarkkaa implementoimista ja ilmaston lämmitessä voidaan näitä joutua vielä lisäämään.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät on tunnistettu kattavasti ja kuvattu selkeästi. Erityisesti kiitämme asunnottomien ja päihteiden käyttäjien nostamista listauksessa erillisiksi ryhmiksi, sillä järjestelmän toimijat eivät usein tavoita näitä ryhmiä ja he altistuvat helteen vaikutuksille ankarasti. Lisäksi tällä ryhmällä on usein erityisen vähän keinoja tai kykyä suojautumiseen.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Lääkäriliitto pitää välttämättömänä, että helleaallot tunnistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelussa kansanterveyttä ja potilasturvallisuutta merkittävästi uhkaavaksi häiriötilanteeksi. Sote-alalla korostuvat myös työnantajan velvollisuudet sote-työntekijöiden työolosuhteiden ja jaksamisen varmistamisessa suurena työllistävänä sektorina.

5 Hellevaroitujärjestelmä

Hellevaroitusten tulee olla kiinteä osa sosiaali- ja terveydenhuollon valmiusjärjestelmää siten, että ne johtavat automaattisesti ennalta määriteltyihin toimenpiteisiin. Järjestelmän tulisi perustua automaattisille syötteille eikä inhimillisten virheiden vuoksi riskialttiille henkilön tarkkaavaisuuteen perustuville toimintamalleille.

6 Viestintä

Henkilöstö on sosiaali- ja terveydenhuollossa avainasemassa viestinnän kannalta. Virallinen viestintä ei koskaan tavoita kaikkia ihmisiä eivätkä he välttämättä osaa soveltaa annettuja tiedotteita omaan arkeensa. Tämän vuoksi pidämme aiheellisena kirjausta siitä, että aihe sisällytetään alan henkilökunnan perus- ja täydennyskoulutukseen. Erityisesti hyvinvointialueiden tulee hahmottaa oma roolinsa myös monikielisinä ja -kanavaisina viestijöinä, ei pelkästään palvelujen järjestäjänä ja tuottajana. Tästä on runsaasti oppeja saatavilla koronapandemian ajoilta.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Lääkäriliitto pitää hyvänä lähestymistapaa, jossa helleaallot sisällytettäisiin väestön terveysturvallisuutta ja sote-järjestelmän jatkuvuutta uhkaavina häiriötilanteina osaksi kansallista ja alueellista varautumista. Valmiussuunnittelulle on kokonaisuudessaan jo olemassa rakenteita ja toimintamalleja. Tämän kokonaisuuden liittäminen osaksi tätä on luontevaa ja tukee hellevaikutuksiin varautumisen toteutumista.

Luonnoksessa todetaan varautumisen ja valmiuden helteiden terveysvaikutuksiin olevan alalla vaihtelevaa. Onkin tärkeä ainakin tässä vaiheessa varmistaa, että esim. toimitilojen lämpenemiseen reagoiminen ei jää varautumisen ja omavalvonnan katveeseen. Tietoisuuden lisääntyessä voitaneen valvontaa keventää, mutta alkuun sitä tarvitaan informaatio-ohjauksen lisäksi riittävien toimenpiteiden varmistamiseksi.

Kiitämme sitä, että järjestöt ja muut kolmannen ja neljännen sektorin toimijat on huomioitu osana suunnitelmaa. Samalla muistutamme järjestöjen resurssien viimeaikaisten leikkausten (jotka väistämättä johtavat mm. työntekijöiden irtisanomisiin) vähentävän niiden mahdollisuuksia toimintaan etenkin yllättävissä tilanteissa mm. vapaaehtoisten koordinoinnissa ja kansalaisten mobilisoimisessa.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

-

9 Työterveys ja työsuojelu

Helle on jo itsessään merkittävä terveys- ja potilasturvallisuusriski. Helteen vaikuttaessa myös työntekijöiden jaksamiseen ja niin kognitiiviseen kuin fyysiseen suorituskykyyn riski kumuloituu mahdollisten hoitovirheiden vuoksi. Siksi erityisesti terveydenhuollon kaltaisissa ympäristöissä, joissa virheillä voi olla yksilölle merkittäviä seurauksia, tulee huomioida työskentelyolosuhteiden parantaminen kaikilla käytettävissä olevilla keinoilla. Viilentämisen ja nesteytyksestä huolehtimisen lisäksi tauotus ja muut työnjärjestelylliset toimet ovat tärkeitä osana varautumissuunnitelmia.

10 Seuranta ja arviointi

Lääkäriliitto kannattaa hellehaittoihin liittyvää seurantaan. Seuranta ei saisi kuitenkaan kuormittaa entisestään sote-työntekijöitä ja lisätä tietojärjestelmiin käytettävää aikaa potilaiden kanssa vietetyn

ajan kustannuksella. Seurannan tulisi myös kytkeytyä suoraan toimiin kansallisella ja alueellisella/paikallisella tasolla. Seuranta rekisteröimisen itsensä vuoksi ei pidä aloittaa.

11 Toimenpiteet

Esitetyt toimenpiteet voidaan pitää perusteltuina.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Liitteen ryhmäkohtainen listaus rooleista ja vastuista on erinomaisesti selkeyttä lisäävä osa toimintasuunnitelmaa.

Yleisiä huomioita

Lääkäriliitto näkee kestävyden edistämisen myös sote-sektorin tärkeäksi tehtäväksi. Korostamalla helteen (ja sen ohessa muiden ilmastonmuutoksen tuomien olosuhdemuutosten) vaikutusta ihmisten terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavana tekijänä lisätään sote-toimijoiden tietoisuutta aiheesta. Samalla se nostaa pohdittavaksi järjestelmän mahdollisuudet itse toimia ilmaston lämpenemisen vähentämiseksi.

Karreinen Soila
Suomen Lääkäriliitto